

**AZ RBAYCANT HS L
YEN NK AFM RH L S ND****Abuz r X L FOV**

*Bakı Dövl t Universiteti Kitabxana ünəslıq kafedrasının müdiri,
BMT yanında Beyn l xalq
nformasiyala dırma Akademiyasının akademiki, m kdar elm
xadimi, tarix elml ri doktoru, professor
axelevov@mail.ru*

Knyaz ASLAN

*Bakı Dövl t Universiteti Kitab ünəslıq v n riyyat i i kafedrasının
müdiri, pedaqogika üzr f ls f doktoru, dosent,
“Qızıl Q l m” mükafatı laureatı
knyazaslan@mail.ru*

*M qal m kdar elm xadimi, professor Misir M rdanovun "Az rbaycan
t hsili yeni inki af m rh l sind " adlı kitabının t hlilin h sr edilmı dir.
M qal mü llıfl ri qeyd edirl r ki, bu fundamental s rd milli t hsil
strategiyasının sas istiqam tl rin aydınlıq g tirilmı , müst qillik dövründ
milli t hsil siyas tinin inki af istiqam tl rinin rhi verilmı dir. Eyni zamanda
h min kitabda statistik r q ml r sasında m kt b q d r t rbiy v ümumi
t hsil mü ssis l rind , texniki pe , orta ixtisas v ali m kt bl rd aparılan
islahatların gedi i, n tic l ri v perspektivl ri traflı izah olunmu , el c d
lav t hsil, ali m kt b elmi m s l l ri diqq tl ara dırılmı dir.*

***Açar sözl ri:** Az rbaycan t hsili, müst qillik dövrü, yeni inki af
m rh l si, milli t hsil strategiyası, lav t hsil, ali m kt b*

Az rbaycan Respublikasının müst qilliyinin ilk ill rind sasını ulu
önd r Heyd r liyevin qoydu u siyasi v iqtisadi kurs son zamanlar ölk
prezidenti lham liyev t r find n u urla davam etdirilmı , suveren
dövl timiz t kc regionun deyil, h m d Avropanın siyasi c h td n n sabit
ölk sin çevrilmi , beyn l xalq al md yüks k nüfuz qazanmı , iqtisadi inki af
tempin gör dünyada lider ölk l r sırasına daxil olmu dur. lb tt , qısa
müdd t rzind Az rbaycanın bütün sah l rd sür tli inki afı dövl t ba çısı
lham liyevin yeni idar etm modeli say sind mümkün olmu dur. T sadüfi
deyildir ki, dünyanın nüfuzlu ekspertl ri v iqtisadçılardı Az rbaycanın
dinamik inki afının s b bl rini d m hz lham liyevin ölk ni elmi

t diqatlara v strateji t hlill r saslanan proqramlarla idar etm modelinin n tic si kimi qiym tl ndirirl r.

Oduqca t qdir layiq faktdır ki, Prezident lham liyevin ölk mizd u urla h yata keçiril n yeni idar etm modeli t hsil sistemind d müasir menecment modell rinin t tbiqini rtl ndirmi dir. Son ill rd t hsil sah sind h miyy tli u urların ld olunması da bilavasit t hsilin idar olunması sisteminin t kmill dirilm si il ba lıdır. T hsil Nazirliyinin strukturunda d yi iklikl rin aparılması, o cüml d n monitoring v qiym tl ndirm , t hsilin idar olunmasının m lumat sisteml ri, strateji t hsil, planla dırma v kadrların idar olunması, akreditasiya öb l rinin yaradılması nazirliyin idar etm potensialını xeyli gücl ndirmi , çevik idar etm y z min yaratmıdır.

Müst qillik ill rind Az rbaycan t hsil ümummilli lider Heyd r liyevin "T hsil sah si h yatımızın n g r kli, n mühüm sah sidir. O, milli m qs dl r, m nafel r sasında qurulmalıdır" müdd asına saslanan islahatlar n tic sind tarixi t crüb v nailiyy tl r z minind bir çox diqq t layiq u urlar qazanmı , milli d y rl r söyk nm kl beyn lخالق t hsil sistemin u urla integrasiya ed bilmi dir.

Ulu önd rin uzaqgör n siyasi kursunun mübariz davamçısı olan lham liyevin "T hsil Az rbaycanın davamlı inki af strategiyasının n öncül istiqam tl rind n biridir" konsepsiyası is c miyy tin inki afında yeni z min yaratmaqla yana ı, dövl t ba çısının bu uzaqgör n fikirl rini bir daha t sdiql yir: "Biz maddi d y rl rimizi, iqtisadi potensialımızı insan kapitalına çevirm liyik. Çünki insanın savadı, biliyi onun g l c k h yatını mü yy n edir, ölk nin h rt r fli inki afına xidm t edir".

T hsil sisteminin qar ısında duran sas v zif l ri mü yy nl dir rk n Prezident lham liyev bel bir vacib m qamı xüsusi vur ulamıdır: "Neft, qaz Tanrıdan veril n böyük nem tdir, biz bundan u urla v m har tl istifad edirik. Amma gec-tez bu t bii s rv tl r tük n c k v bilik, z ka, s viyy is ölk mizin dayanıqlı inki afını uzun ill r bundan sonrada t min ed c kdir. n inki af etmi ölk l rin t crüb sin baxsaq gör rik ki, o ölk nin inki afında n aparıcı rol oynayan neft, qaz deyil, bilikdir, elmi-texniki t r qqidir, yeni texnologiyalardır".

"Biz maddi d y rl rimizi, iqtisadi potensialımızı insan kapitalına çevirm liyik" müdd asını saslandırın dövl t ba çısının dediyi kimi, "t hsil sri" elan edil n XXI srd yüks k intellekt malik insan kapitalının formala ması v güclü iqtisadiyyatın qurulmasında t hsilin rolu heç vaxt indiki q d r aktual olmamıdır. T crüb göst rir ki, h r hansı bir dövl tin inki afını t bii s rv tl rin bollu u deyil, bu s rv tl rin yüks k s viyy d insan kapitalına çevrilm si t min edir.

T hsil sah sind ki bu u urlu inki afin n bariz nümün si Az rbaycan Respublikasının t hsil naziri, m kdar elm xadimi, professor Misir M rdanovun "Ça io lu" n riyyatında n fis kild çapdan çıxmı "Az rbaycan t hsili yeni inki af m rh l sind " adlı fundamental s rind özünün geni ksini tapmıdır. 2000 nüsx turajla buraxılmı 528 s hif lik kitabda son ill rd Az rbaycanda t hsilin inki afı, T hsil Nazirliyinin beyn l xalq qurumlarla birlikd h yata keçirdiyi islahatlar, ayrı-ayrı t hsil pill l ri üzr realla dırılan dövl t proqramları, bu istiqam td qazanılan nailiyy tl r, eyni zamanda t hsil sah sind mövcud olan probleml r v inki af perspektivl ri kifay t q d r geni kild hat olunmu dur.

"On söz"d n, "Giri "d n v 9 f sild n ibar t olan bu kitabda milli t hsil strategiyasının n mühüm istiqam tl rin aydınlıq g tirilmı , müst qillik dövünd milli t hsil siyas tinin t kkülü v inki af istiqam tl rinin h rt r fli t hlili verilmi dir. Kitabda statistik r q ml r sasında t hsil sisteminin bütün v sil l rind – m kt b q d r t rbiy v ümumi t hsil mü ssis l rind , texniki-pe , orta ixtisas v ali m kt bl rd aparılan islahatların gedi i, n tic l r v perspektivl r traflı rh olunmu , el c d lav t hsil, ali m kt b elmi m s l l ri diqq tl ara dırılmıdır. Mü llif olduqca z ngin faktlar v r q ml r sasında Az rbaycan t hsilinin h r bir pill si v s viyy si üzr inki af meyll ri, probleml r v perspektivl r bar d fikirl rini, h yata keçiril n konkret t dbirl r haqqında m lumatları, ölk t hsilind aparılan islahatların n tic l rini m ntiqi v xronoloji ardıcılıqla oxucuların diqq tin çatdırmıdır.

Kitab mü llifi haqlı olaraq qeyd edir ki, t hsil x rcl rinin ilb il artması Az rbaycan Respublikasının Prezidenti lham liyevin t hsili dövl t siyas tinin sas prioritetl rind n biri hesab etm si il birba a ba lıdır. Bel ki, son ill rd t hsil x rcl rinin artmasının sasında da h min konseptual müdd alar dayanır. M s l n, t hsil ayrılan büdc 2003-cü ill müqayis d 5 d f d n çox artaraq 2008-ci ild 1.1 milyard manata çatmı , 2009-cu ild is 1.3 milyard manat t kil etmi dir. Ayrı-ayrı t hsil pill l ri üzr bir t hsilalana dü n x rc d son ill rd dinamik kild inki af etmi , bu r q m ild n-il mü yy n q d r yüks lmi dir. Bütün t hsil i çil rinin m k haqqı, t l b l rin, aspirantların t qaüdl ri hiss olunacaq d r c d artırılmıdır.

Kitabda göst rildiyyi kimi, son ill rd ba vermi saslı yenilikl rd n biri d budur ki, t hsil sistemi elmi kild saslandırılmı proqramlar sasında idar olunur. T hsil tariximizd ilk d f olaraq 16 inki af yönümlü dövl t proqramı t sdiq olunmu dur v u urla h yata keçirilm kd dir.

Mü llif iftixarla yazır ki, son ill rd 350 min yerlik 1300-d k yeni m kt b binasının tikilm si ça da t hsil tariximizin n parlaq s hif l rind n biridir. Ümumiyy tl , öt n dövrd 700 mind n çox agird, y ni bütün agirdl rin t xmin n 50 faizi müasir t l bl r cavab ver n m kt bl rd t hsil

almaq imkanı qazanmışdır. Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, millət vəkil Mehriban xanım Əliyevanın təbbüsü ilə "Yeni Azərbaycanca yeni məktəb" və "Uşaq evləri və internat məktəbləri" proqramları çərçivəsində son illərdə təhsilin bütün vəsilələrində maddi-texniki baza yüksək sürətlə inkişaf etmişdir, son illərdə 226 yeni məktəb tikilmiş, 39 məktəb, 10 uşaq bəxəşası sənətmir olunmuşdur.

Müəllifin vurduğu kimi, tədqiqatlar göstərir ki, məktəbdə təhsil uşaqların erkən yaş dövründə intellektual, fiziki və psixoloji inkişafında, potensial imkanlarının üz çıxarılmasında, məktəbtəlimin hazırlanmasında, onlarda mədəniyyət keyfiyyətlərinin, müstəqillik, yaradıcılıq, təbbüskarlıq və hətəyət bacarıqlarının formalaşmasında mühüm rol oynayır. Maddi sərvətlərin insan kapitalına çevrilməsinin təməli məhz məktəbdə təhsil müəssisələrində qoyulur. Bu yaş dövründə uşağın inkişafına xərclənən vəsait sonradan 17 dəfə artıq gəlir gətirir. Bu səbəbdən son illərdə məktəbdə təhsilin inkişafı Təhsil Nazirliyinin strategiyasında mühüm prioritet təklil edilir.

Müəllif yazır: " Etiraf etməklə lazımdır ki, təhsil sisteminin bu vəzifəni həyata keçirməkdə tələblərin uyğunlaşdırmaq üçün uzun müddət nəbəri xeyli cəhdlər göstərmişdir, ictimaiyyəti razı salan uşurlu nəticələr həlail olunmamışdır. Ona görə də uşaqların məktəbdə təhsilləndirilməsi xeyli müddətdir ki, 16 faizdən yuxarı qalxmır. Halbuki həmin göstərici Finlandiyada 99, Fransada, Belçikada 95, Almaniyada 90, bir sıra MDB ölkələrində isə 50-85 faiz təklil edilir". Kitabda göstərilədiyi kimi, yaranmış vəziyyətlə bəllə aparılan təhlillər bir daha sübuta yetirdi ki, məktəbdə təhsil həyata keçirilməsinə qalmış problemlərin dövlət səviyyəsində həllənməsinə imkan vəsait yaradan proqram xarakterli sənədlər qbul olunmalıdır. Kəs halda, ölkə üzrə yaşayış məntəqlərinin 30 faizində məktəbdə təhsil müəssisələrində olmaması, kənd rayonlarında kəs uşaq bəxəşalarının heç bir təlim-tərbiyə raiti olmayan uyğunlaşdırılmış binalarda yerləşməsi, müəssisələrin 30 faizində nə çoxunda məcburi köçkünlərin yerləşməsi, mövcud avadanlıqların yarırsız hala düşməsi və s. kimi problemlərin həllənməsinə könlə bilərdi. Olduqca əlamətdar haldır ki, bu məsələ xüsusi həssaslıqla yana an Prezident İlham Əliyev 12 aprel 2007-ci ildə imzaladığı Sərəncamla "Azərbaycan Respublikasında məktəbdə təhsilin yeniləndirilməsi Proqramı"nın təsdiqləndirilməsi, 2007-2010-cu illərdə ölkə mizdə məktəbdə təhsil tarixində yeni mərhələnin təməlini qoydu.

Proqramın həyata keçirilməsi istiqamətində bir sıra tədbirlər həyata keçirilmiş, təkcə Bakıda hələ 11 yeni uşaq bəxəşası istifadəyə verilmiş, Bakıda və Sumqayıtda 21 uşaq bəxəşası sənətmir edilmiş, yeni inəalanan 32 təhsil müəssisəsi müasir avadanlıqlarla təchiz edilmişdir.

Bununla yanaşı, Təhsil Nazirliyinin sifarişi ilə əsasən son illərdə 100 adda müxtəlif təlim vəsaitləri hazırlanmışdır. Belə ki, uşaqlarda diqqət, təfəkkürün, nitqin, yaddaşın inkişafına xidmət edən test kitabları, sadə riyazi təsvirlərin inkişafı üzrə çalılar, savad təlimi üzrə metodik işlər, nəfis tərtibatlı nağıl kitabları və s. hazırlanaraq respublikanın bütün məktəblərdə təhsil müəssisələrinə çatdırılmışdır.

Müəllif kitabın ən böyük hissəsi olan II fəslini "Ümumi təhsil" adlandırmışdır. Burada məktəb tikintisi proqramları, məktəblərin dərslilik təminatı, dərslilik siyasəti, təhsil sisteminin informasiyalaşdırılması, pedaqoji kadr təminatı, xüsusi qayırma ehtiyacı olan uşaqlarla iş, idarəetmə sahəsində islahatlar, məktəb-valideyn münasibətləri və s. kimi aktual məsələlər geniş təhlil edilmişdir.

Kitabdakı təhlillər göstərir ki, 2003-2004-cü dərslərin nisbətən 2008-2009-cu tədris ilində ümumi təhsil məktəblərinin sayı 25, təhsil alanların sayı isə təxminən 265 min nəfər azalmış, müəllimlərin sayı 3702 nəfər artmışdır. Məktəblərin sayının azalması rasionallaşdırma tədbirlərinin həyata keçirilməsi, ağır kontingentinin kəskin azalması nəticəsində bir sıra məcburi köçkünlərin məktəblərinə bəllənməsi ilə əlaqədar olmuşdur. Bu da maraqlıdır ki, 2008-ci ildə I sinf gedən ağırdağlıların sayı ötən ilin nisbətən 1679 nəfər artmışdır. Eyni zamanda statistikaya görə, həmin ölkə mizdə fəaliyyət göstərən özəl ümumi təhsil məktəblərinin miqdarında, həmin dövrdə təhsil alan ağırdağlıların sayında artma müşahidə edilmiş, amma müəllimlərin sayında azalma bəzən də müşahidə edilmişdir.

Sırr deyil ki, yeni minilliyin vətənlərində Azərbaycan ərazisində ümumi təhsil sistemində ən ciddi problemlərdən biri məktəblərin maddi-texniki bazasının yarıtmaz olması ilə bağlı idi. Ona görə də ümummilli lider Heydər Əliyev bu sahəyə xüsusi diqqət yetirmiş, çıxışlarının birində "Mən bu gün bəyan edirəm ki, yaxın zamanlarda Azərbaycan ərazisində məktəblərin müasir avadanlıqlarla təmin olunması, təmir edilməsi ilə əlaqədar ciddi tədbirlər haqqında öz təkliflərimizi irəlilədirəcəyik" demiş, bu problemin dövlət üçün prioritet məsələ olduğunu vurulmuşdur. Həmin çıxışdan qısa müddət keçdikdən sonra – 4 oktyabr 2002-ci ildə ölkə başçısı "Azərbaycan Respublikası ümumi təhsil məktəblərinin maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi haqqında" Sərəncam imzalamış, bu sərəncamın ümumi təhsilin böhran vəziyyətində çıxarılması üçün əsas olmuşdur. Məhz bu sərəncam təhsil sisteminin inkişafında mühüm amil olan ümumi təhsil məktəbləri bəzəsinin genişləndirilməsi, maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi etibarlı zəmin yaratmışdır.

Kitab müəllifinin qeyd etdiyi kimi, Sərəncamın icrası istiqamətində Təhsil Nazirliyi tərəfindən ölkənin bütün ümumi təhsil məktəblərində maddi-texniki bazanın monitorinqi aparılmış və nəticələr əsasən "Azərbaycan

Respublikasında yeni ümumt hsil m kt bl rinin tikintisi, mövcud m kt bl rin sash t miri v müasir t dris avadanlıqları il t min olunmasına dair Proqram (2003-2007-ci ill r)" hazırlandı. Proqram Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 17 fevral 2003-cü il tarixli S r ncamı il t sdiq edildi. H min s n dd 5 ild 44698 yerlik 149 yeni m kt bin, 175 m kt bd 25560 yerlik 1328 sinif ota mın in ası, 408 m kt bd sash t mir i l rinin aparılması n z rd tutulurdu.

Professor Misir M rdanov bu sah d h yata keçiril n u urlu i l rin geni statistik m nz r sini rh ed r k yazır ki, son ill rd 350 min agird yerlik 1300-d k yeni m kt b binasının tikilm si ça da t hsil tariximizin n parlaq s hif l rind n biridir. Ümumilikd son ill rd 700 mind n çox agird, y ni bütün agirdl rin 50 faizi müasir t l bl r cavab ver n m kt bl rd t hsil almaq imkanı qazanmı dr.

Kitabda ümumi t hsil sah sind göröl n irimiyaşlı layih l r iç risind t drisin m zmunu sah sind h yata keçiril n islahatlar da geni t hlil edilmi dir. s rd n aydın olur ki, 2002-ci ild Dünya Bankı ekspertl rinin i tiraki il T hsil Nazirliyi t r find n ümumi orta t hsilin m zmununa, onun daim yenil dirilm si v t kmill dirilm si il yana ı, t hsilalanlarda h yati bacarıq v v rdi l rin formala masına daha çox diqq t yetirilm si m qs di il kurikulumların t tbiqin ba landı. Bu sah d n n vi probleml r üç istiqam td ümumil dirilm i , sas n qiym tl ndirilm d formalizm üstünlük verilm si, m zmunun ifrat n z ri v abstrakt olması, n hay t, bu sah d aquli v üfüqi integrasiyanın olmaması mövcud probleml r kimi qeyd edilmi dir.

Mü llifin qeyd etdiyi kimi, 30 oktyabr 2006-cı ild t sdiq edilmi "Azərbaycan Respublikasında ümumi t hsilin Konsepsiyası (Milli Kurikulumu)" s n di sash dönü t kan verdi, yeni t dris standartları hazırlandı, ibtidai sinifl r yeni kurikulumla f aliyy t ba ladı. Bundan sonra is t hsilin m zmununun yenil dirilm si istiqam tind f aliyy t ba landı. Kitabın annotasiyasında da vur ulandı ı kimi, kitabın h miyy tli c h tl rind n biri budur ki, Azərbaycanın t hsil tarixind ilk d f olaraq m zmun (kurikulum) islahatları, yeni d rslük siyas ti, agird nailiyy tl rinin qiym tl ndirilm si üzr müasir mexanizml rin t tbiqi, t hsilin informasiyala dırılması, lav t hsil bar d geni m lumat verilmi dir.

Qeyd ed k ki, kitabda ümumi t hsil m kt bl rinin d rslük t minatı, d rslük siyas ti sah sind h yata keçiril n dövl t t dbirl ri siyas ti trafli t hlil edilmi dir. Bu baxımdan Heyd r liyevin 26 aprel 1999-cu ild imzaladı ı "Azərbaycan Respublikasında ümumi orta t hsilin dövl t standartları" v 15 iyun 1999-cu ild imzaladı ı "Azərbaycan Respublikasının t hsil sah sind slahat Proqramı"nın q bulunad k olan m rh l birinci m rh l hesab edilmi dir. M qs dyönlü f aliyy tin n tic sidir ki, d rslük

siyasətinin birinci mərhələsində I-IV sinifləri üzrə dərslərlərin 90 faizi, V-XI sinifləri üzrə isə 75 faizdən çoxu məzmunca yenilən edilmişdir.

Dərslərin islahatının ikinci mərhələsində də edilmiş uurlar müqayisəli statistik təhlilə əsaslanmışdır. Bu mərhələnin ən böyük uurları təbii, texniki və digər fənlərə aid yeni nəsil dərslərlə keçilməsi idi. Sonralar humanitar fənlər üzrə də eyni prinsiplə dərslər hazırlanmışdır.

Böyük iftixar hissi ilə demək olar ki, Azərbaycan təhsili tarixində ümumtəhsil məktəblərinin dərslərlə təmin edilməsi, ölkəmizdə dərslər siyasətinin uurları hətta keçirilməsi sahəsində görülən işlər müstəqillik illərində dərslər inqilabı dövrü kimi xarakterizə etmək imkan verir. Qısa bir zaman keçməyincə onlarla fənlər üçün yeni təfəkkür tərzini, Azərbaycan dövlətinin qarşıda qoyduğu tələbləri, milli ideologiyamıza, dövlətçilik və azərbaycançılıq fəlsəfi konsepsiyasına, tarixi keçmişimiz, soykökümüzün üzdərslərlə hazırlamaq, onları çap etmək və məktəblərimizi təmin etmək olduqca böyük problem idi.

Sevindirici haldır ki, Azərbaycan dövləti, Təhsil Nazirliyi bu mühüm işin öhdəsindən müvəffəqiyyətlə gəlmişdir. 2003-2009-cu illərdə 701 adda dərslər hazırlanmışdır. 34.256.600 tirajla nəşr edilən bu dərslərlə pulsuz olaraq məktəblərə verildi. Həmçinin dərslərlə əlaqəli Heydərliyev fondunun yaxından köməyi ilə ayrı-ayrı fənlər üzrə 140 adda 1,4 milyon tirajla tədrisə yararlısait hazırlanmış məktəblərə göndərilmişdir.

Belə bir cəhətdə qeyd etmək yerindədir ki, möhtərəm Prezidentimiz İlham Aliyev ulu öndər tərəfindən əsaslandırılmış "Müstəqil Azərbaycan Respublikası bütün dünya azərbaycanlılarının vətənidir" ideyasını hətta keçirmək üçün Gürcüstandakı, Dağıstandakı Azərbaycan dillə məktəbləri, MDB ölkələrində, hətta Almaniya, Polşa, Macarıstan, Kanada, Böyük Britaniya və ABŞ-dəki təhsilə ana dilində olan bazar gününə məktəblərin vəs. Azərbaycan dilində dərslərlərin göndərilməsinə zəruri hesab etmişdir.

Bütün dünyada analoqu olmayan bu siyasətin hətta keçirilməsi dövlətimizin təhsil siyasətinin bütün dünyada ən humanist, ən demokratik siyasət olmasının bariz sübutudur.

Sərdar professor M.M. Rədanovun ciddi diqqət yetirdiyi sahələrdən biri də ümumi təhsil sistemində biliyin qiymətləndirilməsidir. Müəllim oldu kimi, beynəlxalq təcrübədə təhsilənin biliyin verilməsi qiymətləndirmə müəllimlərinin və məktəbin fəaliyyətinin, valideynin təhsilə münasibətinin, məktəblər haqqında peşəkarlıq vəsiyyətinin verilməsi qiymətləndirilməsi kimi qəbul edilir. Planlı sovet təhsil sistemində keyfiyyət yox, kəmiyyət önəm çəkdiyindən orta və ali məktəblərdə bütün məzunların attestat və diplom almaları təbii hesab edilirdi. Ona görə də bu sahədə ənənəvi psixoloji bəyərələməyə həlaldən çətin və təpkiyə qarşıdır. Bu sahədə ən ciddi vəzifə beynəlxalq təcrübənin təbii idir ki, burada da bəyərələməyə onun mahiyyətinin təhsilin müasir inkişaf

tendensiyalarına uy unla dırılmasıdır. Yeni kurikulumuna uy un t tbiq edil n standartlarda t sbit olunmu bilikl r da ıdıqları mahiyy t gör 3 kateqoriyaya (deklarativ, prosedural v kontekstual) bölündüyünd n onların realla dırılması üçün t l b edil n bacarıqlar da f rqlı mü yy n edilir.

s rd 2008-2009-cu d rs ilind ölk nin t hsil tarixind ilk d f olaraq bütün ümumi t hsil m kt bl rind m rk zl dirilmı imtahan formasının t tbiqi bu sah d yeni m rh l nin ba lan ıcı kimi qiym tl ndirilir.

Az rbaycan t hsilinin salnam si hesab edil n bu s rd eyni zamanda ali v orta ixtisas t hsilı sah sind göröl n i l rin çox geni elmi-praktik m nz r si yaradılmı dır. Mü llifin haqlı olaraq vur uladı ı kimi, müst qillik ld edildikd n sonra ölk d ba ver n siyasi-tarixi prosesl r bu sah y d öz t sirini göst rmi , onu böhran m rh l sind n ümummilli lider Heyd r liyevin t krar hakimiyy t qayıdı ı il ba ver n quruculuq prosesi xilas etmi dir.

Dünya ölk l rinin t crüb si t sdiq edir ki, xsiyy t v c miyy tin t hsil t l batları b didir. H min t l batların öd nilm sind orta ixtisas v ali t hsilin özün m xsus rolu var. Az rbaycanın sosial-iqtisadi inki afı, formala maqda olan bazar münasib tl ri raitind v t nda ların pe ixtisasına olan t l bat v ist kl rinin öd nilm sind orta ixtisas t hsilinin h miyy ti danılmazdır. Kitabın tarixi fakt v t crüb sasında hazırlanmı bu f slind orta ixtisas t hsilı t b q sini dövl t v öz l t hsil mü ssis l rinin statistikas ı sasında rh ed n mü llif bu sah nin m qs dl rini traflı kild açıklanı dır.

s rd n m lum olur ki, hazırda ölk mizd orta ixtisas t hsilı mü ssis l rinin infrastrukturunun yenil dirilm si istiqam tind bir sıra t dbirl r h yata keçirilmı dir. ndi 57 dövl t, 3 öz l orta ixtisas t hsilı mü ssis si 117 ixtisas üzr kiçik müt x ssis hazırlayır.

Sür t v intensiv d yi ilm il s ciyy l n n müasir zamanda sosial-iqtisadi v m d ni sah l rd davamlı inki afa t kan ver n real qüvv hesab olunan ali t hsil: c miyy tin ah ngdar inki afında, c miyy tin intellektual potensialının formala masında, maddi s rv tl rin insan kapitalına çevrilm sind müst sna h miyy t k sb edir, mühüm rol oynayır. T sadüfi deyil ki, respublikada Dünya Bankının d st yi il aparılan islahatların mühüm sah si ali t hsilı hat edir.

Kitabdak ı "Ali t hsilin inki afı" adlı f sil m zmun z nginliyi, beyn l xalq qurumlarla ba lı göröl n i l rin geni miqyaslı t hlili il diqq ti c lb edir. Buradan b lli olur ki, 24 dövl t ali m kt bind çalı an professor-mü llim hey tinin pedaqoji f aliyy tinin m qs d v v zif l rinin aydınla dırılması, dövl t büdc sind n t hsil ayrılan v saitın h cminin ba qa ölk l rd ki r q ml rl müqayis li t qdimi, t drisin m zmunu v sair m s l l rin elmi-n z ri rhi f slin pedaqoji, sosial-ictimai d y rini artırır.

Kitabın ayrı-ayrı fəsil rind dünyanın seçilən ali məktəblərinin siyahısı, ölkə məktəblərinin reytingi, ali məktəblərin maddi-texniki durumunu əks etdirən çox əxli diaqramlar, sxemlər və s. kimi köməkçi aparatların verilməsi sərəhmiyyəti xeyli yüksəkdir.

Elmi təhlil, publisistik rəvə fakt, hadisə bölümü ilə seçilən kitabdakı "Layihə təhsil", "Ali məktəb elmi" fəsil rind maraqlıdır. Bu istiqamətdə ölkədə görülən işlərin sistemli rəhi verilməsinə qeyd edilir ki, Azərbaycan vətəndaşları bu gün dünyanın müxtəlif ölkələrinin ən tanınmış ali məktəblərində yüksək ixtisaslı kadrlar kimi hazırlanırlar. Son zamanlar bəllənmiş müqavilələrin, qazanılmış uurların analitik təhlili ölkəmizdə təhsilin inkişaf sərəviyəsini bütün əydnli ilə dərək etməyə imkan verir.

Bəllik, kitab haqqında mülahizələrimizi yekunlaşdıraraq professor Misir Mərdanovun "Ön söz"də yazdığı bəzi fikirlərə öz münasib təmizi bildirmək istəyirik. Müəllif 2009-cu ildə qələmə aldığı bu sətirlərdə yazır: "Artıq 11 ildir ki, Azərbaycan Respublikasının təhsil naziriyə. Bu illərdə təhsil sahəsində görülən işlərin bilavasitə iştirakçısı olma, bütün sərəylərimi problemlərin, çətinliklərin aradan qaldırılmasına yönəlmə. Hər zaman istəmişim və çəlmə am ki, təhsilin bütün pillələrində effektiv yeniliklər olsun, Azərbaycanın təhsili yeniləsin, milli və bəllər idyərlər sərəslənsin, Avropa və dünya təhsil sisteminə uurla inteqrasiya olunsun. Bu istiqamətdə müəyyən addımlar atılıb." Hörmətli müəllifin bu haqlı fikirlərini təsdiqləməklə yanaşı, dəlilə təmiz qeyd etməyə lazım bilirik ki, indiyədək Azərbaycanın təhsil sahəsində rəhbərlik etməsi nazirlər arasında "Xalq adamı" titulu qazanmış ən fərlin xidmətlərini xüsusilə dəyərləndirmək lazım gəlir. Onlardan biri Azərbaycan pədaqogika elminin korifeylərində olan akademik Mehdi Mehdişadır. Azərbaycan təhsilində 20 ildən artıq rəhbərlik etməsi Mehdi müəllim sərəelə saqqalı, Azərbaycan təhsilinin ən ləyaqlı qurucularından biri kimi, xalqımızın sevimli elm və təhsil xadimi kimi böyük öhrət qazanmışdır.

Bəllə xsiyyətlərdən biri də müstəqillik illərində respublikamızda böyük təhsil islahatlarının aparılması olduqca mürəkkəb və məsulyyətlidə dövrə ulu öndər Heydər Əliyevin xeyir-duası ilə təhsilimizin rəhbərliyinə gətirilməsi, 13 ildən artıq müstəqil dövlətimizin təhsil strategiyasının hazırlanmasında və hərəyata keçirilməsində böyük zəhmət və ləyaqlı uurları olan professor Misir Mərdanovdur.

Təməsərəmiyyətlə qeyd etməyə lazım bilirik ki, bütün uurlu hərəyatını milli təhsilimizin inkişafına həsr etməsi Misir müəllim hazırda tutdu və vəzifəyə ləyaqlı olan ən hörmətli ziyalımızdır.

Bu fikirləri ifadə edərək Azərbaycanın görkəmli xalq əyri Bəxtiyar Vəhəbzadənin ədədədəki misaraları yədədəüür.

**B li, ziz dostum, bunu yax ı bil,
öhr t d z hm t l ya a dolmalı!
V zif insana an- öhr t deyil,
nsan v zif y öhr t olmalı!**

Görk mli t hsil t kilatçısı professor Misir M rdanov t r find n yazılmı “Az rbaycan t hsilini yeni inki af m rh l sind ” adlı s ri müst qillik ill rind Az rbaycanda t hsilin inki afı sah sind ld edil n büyük nailiyy t l ri konkret faktlar v r q ml r sasında ümumil dir n, Az rbaycan dövl tinin t hsil siyas tini, onun f ls f sini tutarlı elmi d lill r söyk n r k acan qiym tli t dqiqt s ridir. Bu qiym tli s r t hsil t dqiqtçıları, m d niyy t tarixçil ri v bütövlükd çoxminli t hsil i çil ri üçün qiym tli h diyy dir.

Bu kitabın ingilis v rus dill rind n ri müst qil Az rbaycan Respublikasının t hsil siyas tinin beyn lخالق al md yayılmasına müsbt t t sir göst r bil r.

Bütövlükd bu fundamental kitab müasir dövrd müst qil respublikamızda milli t hsilin hazırkı v ziyy ti, t hsil quruculu u, inki af perspektivl ri kimi mühüm m s l l r aydınlıq g tir n aktual bir s r kimi çox büyük h miyy t malikdir. minik ki, bu mühüm s r Az rbaycan t hsil sistemind özünün layiqli yerini tutacaqdır.

FORMATION OF AZERBAIJAN AT A NEW STAGE OF DEVELOPMENT

A.A.KHALAFOV

axelefov@mail.ru

K.ASLAN

knyazaslan@mail.ru

SUMMARY

Keywords: *Education in Azerbaijan since independence of the Azerbaijan Republic, a new stage of development, the main directions of the national education policy, higher education*

This article analyzes the book "Azerbaijan in the new stage of development of education" of Professor Misir Mardanov. The authors note that in this fundamental work has clarified the main directions of the strategy of the national educational policy in the period of independence of the Azerbaijan Republic.

Articles have been devoted professor Misir Mardanov to analysis of the book of "Azerbaijan educational development in newly stage". Article authors note that commentary of the development directions of the politics of national educational have been given in the time of independence of the Azerbaijan Republic.

B

• •
axelevov@mail.ru

• •
knyazaslan@mail.ru

: , , ,
,
a a.